
Metodiopas kristinuskon historian menetelmiin

Jaakko Olavi Antila, Esko M. Laine & Juha Meriläinen (toim.): Kristinuskon historian tutkimusala ja metodit. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 226, Suomen Kirkkohistoriallinen seura 2013. 338 s. ISBN 978-952-5031-75-1.

Suomen kirkkohistoriallisen seuran julkaisu *Kristinuskon historian tutkimusalat ja metodit* esitellään teoksen johdannossa eräänlaiseksi sisarteokseksi seuran kahta vuotta aiemmin julkaisemalle kokoomateokselle *Yleisen kirkkohistorian lähteet ja tutkimus*. Kirjoilla onkin monia yhteisiä piirteitä, sillä metodien ja lähteiden tiukka erottelu toisistaan ei ole helppoa, eikä aina mahdollistakaan. Niinpä osa käsillä olevan teoksen artikkeleista ottaa lähtökohdakseen jonkun lähderyhmän, esimerkiksi Lars-Folke Landgrén aikakaus- ja sanomalehdet, ja pyrkii sitten pohtimaan niitä metodisia vaihtoehtoja, joita tutkijalle on tarjolla.

Pääpaino teoksessa on kuitenkin erilaisissa tutkimusaloissa ja niiden menetelmissä. Kirjassa paneudutaan esimerkiksi arjen historiaan (Esko M. Laine), psykohistoriaan (Pekka Lund), käsitehistoriaan (Minna Ahokas), hallintohistoriaan (Jaakko Olavi Antila) ja yllirajaiseen historiaan (Juha Meriläinen). Artikkeleita on kaikkiaan 19, mutta osaa niistä täydentävät eri kirjoittajien lyhyemmät katsaukset tarkempiin aihepiireihin tai lähderyhmiin. Esimerkiksi Hanna Pirisen artikkelia kirkkotaiteesta seuraa neljä lyhyempää katsausta muihin taidemuotoihin, jotka suuntautuvat kirkkorakennuksiin (Markus Hiekkänen), kaunokirjallisuuteen

(Ilkka Huhta), elokuvaan ja televisioon (Jussi Haavisto) sekä teatteriin (Mikko-Olavi Seppälä).

Teoksen johdannossa kirjan tavoitteeksi asetetaan yhtäältä toimiminen tuoreita metodeja ja tutkimusaloja avaavana oppikirjana kirkkohistorian ja laajemminkin teologisten alojen ja historiatieteiden opiskelijoille. Toisaalta sille annetaan rooli yleisempänä kristinuskon historiaa esittelevänä tietokirjana. Näistä ensimmäinen tavoite näkyy melko selvästi läpi kirjan. Useissa artikkeleissa on sisäänkirjoitettuna pyrkimys johdattaa oppinäytetyöntekijää jonkin tutkimusmetodin pariin ja antaa tietoa alan tutkimusperinteestä. Suuressa osassa artikkeleita pyritään myös käytännönläheisyyteen tutkimusesimerkin avulla. Tämä tavoite sinällään on hyvä, mutta artikkeleissa se ei aina toimi toivotulla tavalla, vaan käytännön esimerkki jää lyhyeksi sivuhuomautukseksi.

Metodin tuominen käytäntöön onnistuu hyvin esimerkiksi Tuija Laineen artikkelissa ”Kirjahistoria ja spiritualiteetti”, jossa huomio on 1600–1700-lukujen hengellisessä kirjallisuudessa ja kirjahistorian tarjoamissa mahdollisuuksissa hengellisen elämän tutkimukselle. Tämä suhteellisen tiukka rajaus ja lähteiden analysointi artikkelin edetessä konkretisoi metodia. Vielä tiukemmin käytännönläheisyys näkyy Niko Huttusen artikkelissa ”Intertekstuaalisuus, reseptiohistoriallinen ja vaikutushistoriallinen analyysi”, jossa yhden tarinan avulla tarkastellaan otsikossa esitettyjä tutkimustapoja ja tuodaan analyysi lähelle lukijaa.

Opiskelijoiden ohjaaminen nousee esiin myös kirjan päättävässä erillisessä artikkelissa, jossa Mikko Ketola ja Markus Hiekkänen antavat käytännöllisiä ohjeita tutkielman tekoa aloittaville. Tiettyssä mielessä opiskelijälähtöisyys hiekkien syö kirjan toista tavoitetta toimia yleisenä tietokirjana kristinuskon historian teemoista ja lähesty-

mistavoista. Keskivertolukijaa ohjaava ote saattaa osassa artikkeleita jopa vaivaannuttaa. Tämä ei poista kuitenkaan sitä tosiasiaa, että jotkut artikkeleista taittavat hyvin myös tietokirjan sisällöksi. Esimerkiksi Ilkka Huhdan artikkeli ”Herätysliikehistoria” oli aihepiiriä tuntemattomalle erinomainen johdatus alan suomalaisen tutkimusperinteeseen ja myös niihin haasteisiin, joita herätysliikkeitä tutkiva voi kohdata. Spesifistä aiheestaan huolimatta myös Tuomas Heikkilän artikkeli tietokoneen käytöstä stemmatologisessa (tekstikirittisessä) tutkimuksessa istuu hyvin tietokirjatekstin muotoon. Samoin Päivi Salmesvuoren artikkeli ”Biografia ja kirkkohistorian tutkimus”, joka lähtee liikkeelle evankeliumeista ja marttyyrikertomuksista ja päättyy 1900-luvun kautta moderniin biografiseen tutkimukseen osoittaen, miten erilaisista lähtökohdista ja tavoitteista elämäkertoja on eri aikoina kirjoitettu, toiminee kiinnostavana lukukokemuksena myös suuremmalle yleisölle.

Kuten teoksen otsikosta ja johdannosta käy ilmi, kirjoittajat ovat halunneet kirkkohistorian sijaan puhua kristinuskon historiasta. Lisäksi he haluavat korostaa eri lähestymistapojen monimuotoisuutta ja niitä uusia näkökulmia, joita kirkkohistoriaan on viime vuosikymmeninä omaksuttu. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että kirja jakaantuu neljään pääosaan ”Ihminen, koti ja perhe”, ”Ihminen kulttuurisena toimijana”, ”Liikkeet instituutiot ja yhteiskunta” ja ”Kansainvälinen ja ylikansallinen toiminta”. Näistä kaksi ensimmäistä edustavat ehkä selvimmin perinteisen ja tiukimman kirkkohistoriallisen määrittelyn ulkopuolelle jääneitä tutkimuksen osa-alueita, mutta osoittavat viime vuosikymmenten virtausten historian tutkimuksessa saavuttaneen myös kirkkohistorian. Monessa kohdin teosta huomioidaan kristinuskon/ kirkkohistorian ja muun historian-

tutkimuksen samankaltaisuus ja kirjoittajakuntaan on otettu mukaan myös muita kuin kirkkohistorioitsijoita. Myös artikkeleiden lopussa olevat listat suosittelavasta lukemisesta osoittavat, että rajat kirkkohistorian ja muun historian välillä eivät ole ylittämättömiä. Kristinuskon historiasta ollaan kiinnostuneita myös kirkkohistorian ulkopuolella, minkä tuo esiin esimerkiksi Seija Jalagin artikkeli lähetystyön historiasta. Toisaalta teos osoittaa selvästi, miten muun historian tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät palvelevat kristinuskon ja kirkkojen tutkimusta ja eron tekeminen kirkkohistorian ja muiden historioiden välille onkin useimmiten turha – samankaltaisilla menetelmillä voidaan tarkastella niin uskonnollisia kuin sekulaarejakin teemoja.

Parhaiten teos palvelee todennäköisesti (kristinuskon) historiasta oppinäytetyötä tekevää opiskelijaa yksittäisinä artikkeleina. Ne johdattavat tietyn tutkimusmenetelmän tai metodin käytön pariin, sen tutkimustraditioon ja antavat vinkkejä alan keskeisestä kirjallisuudesta. Kirjan sanoma oppinäytetyön tekijälle tuntuu olevan, että metodien valinta on tärkeää, mutta ei mahdotonta ja että kyllä se pro gradu valmistuu.

MERI HEINONEN
TURUN YLIOPISTO